

Kuriamas klestintis Baltijos jūros

INDRĖ ZIMBLYTĖ

Prieš metus paskelbtos Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos tikslų įgyvendinimas Lietuvoje įgauna vis didesnį pagreitį.

Strategiją Europos Komisija parengė atsižvelgusi į tai, kad praėjus penkeriems metams po ES plėtros Baltijos jūros regionui kyla įvairių grėsmių: rimtas ekologinis pavojus, nevienodai išsivysčiusi regiono valstybių ekonomika, nepakankami energijos perdavimo ir paskirstymo tinklai, nepakankamos transporto jungtys, jūros saugos ir saugumo trūkumai. Todėl strategija siekiama spręsti šias problemas ir padaryti regioną ekologiškai tvarų, klestintį, prieinamą, patrauklų ir saugų.

Manoma, kad ši strategija ne tik bus naudinga ekonomiškai, bet visų pirma pasitarnaus regiono gyventojams: jie galės džiaugtis švaresne jūra (nauda aplinkai, turizmui, kokybiškesnis poilsis), geresnėmis transporto sistemomis, dėl geresnių tinklų energijos tiekimas taps patikimesnis, laivų eismas bus saugesnis, o pasinaudojus regiono integravimusi į ES rinką veiksmingesnės taps ir įmonės bei visas ūkis, pakils žmonių gerovė.

ES pirmą kartą per visą istoriją pateikė konkrečius siūlymus, skirtus visoms Baltijos jūros regiono valstybėms. Strategijos veiksmų plane nustatyta 15 prioritetinių sričių ir apie 80 pavyzdinių projektų, apimančių energetikos, transporto, aplinkosaugos, inovacijų, mokslinių tyrimų, nusikalstamumo mažinimo, švietimo, turizmo ir kitas sritis. Kai kurie projektai jau pradėti vykdyti.

Jūros reikšmė Lietuvai

Kaip tvirtina asociacijos “Baltijos slėnis” administracijos direktorius, Klaipėdos universiteto mokslininkas dr. Saulius Gulbinkas, jūrinės politikos formavimo svarba neabejotina, nes jūra yra vienas perspektyviausių ekonominių ir gerovės šaltinių, ypač turint omenyje tai, kad sausumos išteklių sparčiai senka, o jūroje yra rezervų, kuriuos galima naudoti. Žinoma, tai reikia daryti racionaliai, nekenkiant ekologiškai pusiausvyrai.

Ką jūra reiškia Lietuvai? “Lietuvai jūra reiškia nepriklausomybę. Ji itin reikšminga geopolitiniu požiūriu, tai išėjimas į viso pasaulio plačiuosius vandenius, po kuriuos driekiasi mūsų jūros keliai”, – sako S.Gulbinkas, išskiriantis ir ekonominę

jūros reikšmę.

Nors Lietuvai priklausanti akvatorijos dalis sudaro vos dešimtadalį šalies teritorijos, tai ne taip jau mažai. Mokslininkas išskiria daug įvairių jūros reikšmingumo aspektų, pavyzdžiui, naftos gavybą, daug kur pasaulyje persikeliančią iš sausumos į jūras. Kitas dalykas – žuvų išteklių. Tai tradicinė ir svarbi Lietuvos žmonių veiklos sritis, apimanti ir visai nemenką vandenyno žvejyba.

Labai svarbi įvairi veikla, susijusi su jūros transportu: tai ir laivyba bei uostų krova, žmonėms sudarytos darbo vietos, greta jų įsikūrusios įvairios įmonės, taip

ni mokslą, studijas ir verslą bei koordinuojanti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. patvirtintos “Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) Lietuvos jūrinio sektoriaus plėtrai programos” įgyvendinimą. Šia programa siekiama pažangos visam jūriniam sektoriui, o tai tiesiogiai atitinka minėtos strategijos veiksmų planą ir pagrindines kryptis. Klaipėdos universiteto Baltijos pajūrio aplinkos tyrimų ir planavimo institutas su Lietuvos ir kitų šalių partneriais jau yra įgyvendinęs keliolika tarptautinių projektų, susijusių su ES Baltijos jūros regiono strategija bei regiono plėtra. Dar kiti tik pradėdami.

Baltijos jūrai ypač opios ekologinės grėsmės, todėl daugelis tarptautinių projektų susiję su aplinkosaugos prioritetais. Pavyzdžiui, itin svarbu pagerinti Kuršių marių ekologinę būklę. Tam reikia ne tik mažinti teršiančių ir eutrofikaciją skatinančių medžiagų patekimą diegiant baseininio valdymo principus,

bet ir prognozuoti pačių marių ekosistemos pokyčius, vykstančius dėl klimato kaitos, kitų gamtinių ir antropogeninių veiksnių.

Kuršių marios didžiulę įtaką turi ir Baltijos jūros aplinkos būklei, nes tai tarpinis “baseinas nusodintuvas”, per kurį vanduo ir nuosėdinė medžiaga toliau keliauja į jūrą. Projektas MOMENT kuria šiuolaikinius metodus, susijusius su upių baseinų valdymu. Akmenės ir Danės upės

S.Gulbinkas: “Viena mūsų prioritetinių sričių – padaryti Baltijos jūros regioną saugesnį”.

pat laivų statyba ir remontas. “Apie 18 proc. Lietuvos BVP yra susijęs su įvairia Klaipėdos uosto veikla. Daugelis įmonių Klaipėdoje veikia vien dėl to, kad čia yra uostas”, – įsitikinęs S.Gulbinkas. Kita vertus, išskirtinis ir rekreacinis aspektas – dažnas lietuvis prie jūros važiuoja ilsėtis.

ES Baltijos jūros regiono strategijos tikslus Lietuvoje aktyviai siekia įgyvendinti asociacija “Baltijos slėnis”, vienijanti jūri-

regionas

baseine kuriamas partnerystės tinklas – Vandens naudotojų bendrija, rengiama vadinamųjų maistmedžiagų ir pavojingų medžiagų išleidimo į vandens telkinius mažinimo priemonių programa. Projektu AMBER siekiama pagerinti Baltijos jūros pakrantės ekosistemą, ypač atsižvelgiant į esamą ir ateityje galimą klimato kaitos poveikį, žemės panaudą ir gyvensenos pokyčius.

PREHAB – projektas, skirtas Baltijos jūros dugno buveinių prognozei, čia atsižvelgiama ir į žmogaus poveikį bei į ekonominį vertinimą. Labai svarbus ir SMOCS projektas, tiriantis Baltijos jūros uostų gruntų užterštumą, kuris yra gamtos priešasčių ir žmogaus veiklos rezultatas.

Projektas BRISK skirtas kovos su naftos ir kitų kenksmingųjų medžiagų išsiliejimu bei avarių likvidavimui tobulinti. “Viena mūsų prioritetinių sričių – padaryti Baltijos jūros regioną saugesnį. Juk didėja naftos gavyba ir ypač jos transportavimas Baltijos jūra, tad didėja ir grėsmė, kad nafta gali išsilieti. Dėl to siekiame stiprinti gebėjimus reaguoti į naftos išsiliejimus ir bendradarbiavimą visame regione”, – paaiškina S.Gulbinskas.

Vienas didžiausių šiuo metu institute vykdomų projektų skirtas modernioms aplinkos būklės stebėjimo ir vertinimo priemonėms kurti bei diegti. Įgyvendinant šį tarptautinį projektą, prie kurio dirba per 40 įvairių jūrinių sričių ekspertų,

diegiamos automatinės stebėjimo sistemos, leisiančios realiu laiku stebėti svarbiausių aplinkos parametrų, tokių kaip vandens druskingumo, srovių, bangų, apšvietimo ir vieno svarbiausių vandens kokybės rodiklių – mikrodumblių koncentracijos, – kaitą pasirinktoje jūros vietoje.

Kuriami hidrodinaminiai, nešmenų transporto ir ekologiniai modeliai leis įvertinti įvairius būklės raidos scenarijus, tarkime, prieš uosto gilinimo darbus arba prieš rengiantis paplūdimius papildyti smėliu.

Kitas svarbus ES LIFE + NATURE pro-

paukščių teritorijos, gana reti Europoje ir įmanomi tik nedideliuose vandenyse – tokiuose kaip Lietuvos išskirtinė ekonominė zona.

Šia strategija siekiama visas Baltijos jūros šalis paversti klestinčiu regionu. Prie šių siekių prisideda jau baigtas projektas SDI-4-SEB, kurį vykdant buvo kuriami tam tikri darnaus vystymosi indikatoriai, dabar leidžiantys palyginti įvairių regiono dalių lygį, sukurti integruotą pakrantės zonos valdymo modelį. Įgyvendinant šį projektą buvo pasitelkiami įvairūs socialiniai, ekonominiai ir gamtos rodikliai, pavyzdžiui, gyvenimo lygis, pakrančių vandens ekologinė būklė, klimato kaitos tendencijos, krantų erozijos mastai ir kt.

Dar vienas svarbus projektas – BALTSEAPLAN, skirtas jūrinėms teritorijoms planuoti. Dėl aplinkosaugos prioritetų ir skirtingų jūrinės pramonės bei verslo sektorių, tokių kaip krovinių pervežimas, žvejyba, vėjo energetika ar mineralinių išteklių kasyba, kyla nesutarimai tarp suinteresuotų grupių. Projektu siekiama spręsti konfliktus, kylančius dėl teritorijų naudojimo, ir suderinti skirtingų vartotojų interesus, numatyti jūros naudojimo prioritetus.

S.Gulbinsko tikinimu, kylančius konfliktus tikrai galima spręsti – jau sukaupta didelė kaimyninių šalių patirtis, kuria gali pasinaudoti ir Lietuva. Pasak pašnekovo, šiuo metu Lietuvoje svarstomi suskystintų dujų terminalo, Klaipėdos giliavandens ir Šventosios uosto statymo klausimai. Ir kiekvienam šiam objektui bus reikalinga tam tikra jūros akvatorija. Jau dabar apie 4 proc. visos Lietuvos jūros akvatorijos užima saugomos teritorijos, negana to, ši plotą siekiama padidinti iki 9 proc. O tai bus susiję su tam tikrų veiklų ribojimu.

S.Gulbinsko tvirtinimu, jūroje gali atsirasti vėjo elektrinių parkų. Jie jau dabar statomi Vokietijoje – tiek Baltijos, tiek Šiaurės jūroje, ketinama vėjo elektrinių parkus statyti ir Švedijoje. Didinami laivybos ir žvejybos mastai, planuojamos įvairios jungtys, pavyzdžiui, visiems žinomas dujotiekis NORD STREAM, sujungiantis Vokietiją ir Rusiją.

Be jokios abejonės, energetinės nepriklausomybės klausimai yra labai svarbūs. Jau netolimoje ateityje planuojama nutiesti Lietuvos ir Švedijos energetinę jungtį NORDBALT. Projektai POWER ir “SB OFFER” skirti vėjo energetikos veiklos perspektyvai Baltijos jūroje gerinti. Galima priminti, kad Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir ekonominėje zonoje jau numatytos penkios perspektyvios vietos vėjo jėgainių parkams statyti. ■

BALTijos slėnis / ARCHIVO NUOTR.

gramos projektas DENOFLIT skirtas gamtos saugos požiūriu vertingų teritorijų žvalgymui atviroje jūroje už teritorinių vandens ribos (toliau nei 12 jūrmylių atstumu nuo kranto), jų vertybėms nustatyti ir Europos NATURA 2000 tinklo reikalavimus atitinkančioms saugomoms teritorijoms steigti. Tokie tyrimai, kuriuos atliekant būtų integruotai vertinamas tiek dugno landšaftas, tiek svarbiausios žuvų ir vandens

EVISAKAVICIAUS NUOTR.

Straipsnio publikavimas finansuojamas iš ES fondų, pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VPI-3.1-ŠMM-05-K priemonę tematinį tinklą, asociacijų veiklos stiprinimas vykdant projektą Asociacijos Baltijos slėnis“ veiklos stiprinimas (BALTIJA)

